

KRAINA ZMYŚLÓW

„SENSORYCZNIE SIĘ ROZWIJAM BO SKACZE, BIEGAM, BADAM I DOTYKAM”

KONCEPCJA Ogólnopolskiego Programu

Rola zmysłów i integracji sensorycznej w rozwoju dziecka

*„Nie ma nic w umyśle, czego by przedtem nie byłoby w zmysłach”
Arystoteles*

Zmysły odgrywają bardzo ważną rolę w życiu każdego człowieka. To dzięki nim poznajemy świat. One informują nas o otaczającym świecie, pozwalają nam doświadczać przestrzeni wokół poprzez odczuwanie zapachów, widzenie czy słyszenie. Ponadto zmysły pełnią rolę ochronną gdyż ostrzegają nas przed niebezpieczeństwem.

W rozwoju i funkcjonowaniu każdego człowieka ważną rolę odgrywa aż 8 zmysłów.

Mówiąc o zmysłach mamy na myśli głównie zmysł:

- dotyku
- wzroku
- słuchu
- smaku
- węchu

Są to zmysły zwane **dalszymi** i związane są z odbieraniem wrażeń płynących ze świata zewnętrznego oraz mamy nad nimi kontrolę.

Zmysły dalsze kształtują się w pierwszych miesiącach życia i są niezbędne dla dziecka po porodzie. Chociaż warto podkreślić iż pomimo, że powstają one w trakcie ciąży to nie są wykorzystywane w pełni przez dziecko.¹

Oprócz zmysłów dalszych w naszym organizmie znajdują zmysły, które funkcjonują poza naszą kontrolą- są to zmysły **bliższe** , do których zaliczamy:

- zmysł przedsionkowy
- zmysł propriocepcji
- zmysł interocepcji czyli narządów wewnętrznych

Zmysły bliższe powstają w okresie prenatalnym i towarzyszą człowiekowi przez całe życie. Ich zadaniem jest odbieranie bodźców dochodzących z wewnątrz naszego organizmu oraz odpowiadają za właściwe odczuwanie naszego ciała. Ich prawidłowe funkcjonowanie przyczynia się między innymi do osiągnięcia przez dziecko poszczególnych kamieni milowych w odpowiednim czasie².

¹ J.Kapuścińska- Kozakiewicz.(2019).Rola zmysłów w uczeniu się dziecka. Życie Szkoły, 46

²J. Kapuścińska- Kozakiewicz,op.cit.

Każdy ze zmysłów odgrywa bardzo ważną rolę w codziennym funkcjonowaniu każdego z nas a ich ścisła współpraca powoduje, że tworzą one jeden układ narządów zmysłów.

To dzięki integracji wrażeń płynących z poszczególnych zmysłów jak i środowiska; docierają one mózgu który musi wykonać „ogrom” pracy gdyż:

- rozpoznaje,
 - segreguje,
 - rejestruje,
 - interpretuje
 - łączy ze sobą te informacje z poprzednimi doświadczeniami
- po to, aby mogły być wykorzystane w celowym i efektywnym działaniu.

Integracja sensoryczna pozwala nie tylko porządkuje bodźce sensoryczne, które pochodzą z naszego ciała i z otaczającego nas środowiska ale pozwala na skuteczne używanie naszego ciała w celu interakcji z otoczeniem.

Twórczyni integracji sensorycznej J. Ayres wskazała, że mózg staje się swoistą bazą danych, ponieważ docierają do niego bodźce odbierane przez wzrok, słuch, smak, węch, dotyk, układ przedsionkowy oraz zmysł kinestetyczny nazwany propriocepcją, czy też czuciem głębokim.

Proces integracji sensorycznej rozpoczyna się już w okresie płodowym jednak pierwsze siedem lat dziecka stanowi najważniejszy etap jego rozwoju pod względem neuroplastyczności mózgu czyli jego zdolności do rozwoju, zmiany i lepszego działania.

W tym czasie dziecko opanowuje umiejętności, stawia czoła w nowych sytuacjach oraz uczy się korzystania ze swoich zmysłów. Dzięki temu lepiej poznaje siebie, swoje ciało i świat otaczający- dziecko staje się dojrzałe sensorycznie pod względem samokontroli, uwagi, uczenia się oraz myślenia.

Wszystko, co było doświadczeniem w życiu płodowym i przez pierwsze 7 lat życia dziecka, stanowi podstawę do dalszego uczenia się w szkole.

J. Ayres podkreśliła również, że aby dziecko mogło osiągnąć dojrzałość sensoryczną pod względem rozwoju emocjonalnego, ruchowego i poznawczego bardzo ważne jest:

- prawidłowe funkcjonowanie zmysłów i przebieg procesów integracyjnych
- wrażenia zmysłowe są sprawnie organizowane na poszczególnych poziomach

Zatem nasuwa się pytanie.....

Co się dzieje kiedy nasze zmysły nie funkcjonują prawidłowo?

Wówczas pojawiają się zakłócenia związane nie tylko z rejestracją i przetwarzaniem wrażeń zmysłowych ale i występuje trudność w gromadzeniu doświadczeń, tworzeniu odpowiedzi adaptacyjnych oraz umiejętności celowego organizowania prawidłowego zachowania. W efekcie pojawiają się zachowania i reakcje na dany bodziec nie tylko niezrozumiałe dla otoczenia ale bardzo często również nieakceptowane. Dzieci borykają się nie tylko z trudnościami w zakresie organizacji, emocji, zachowania ale również w obszarze motorycznym, jak i poznawczym. Zaburzone zostaje przetwarzanie na poziomie sensorycznym, co skutkuje również obniżoną

samoocena, trudnościami w zakresie samoregulacji oraz niezrozumieniem i odrzuceniem w życiu społecznym.

Na co dzień coraz częściej stykamy się z dziećmi, które bardzo często spostrzegane są jako dzieci „niegrzeczne”, „trudne wychowawczo”, „nadpobudliwe” „nieskoordynowane” jednak warto bliżej przyjrzeć się ich funkcjonowaniu i wesprzeć je pod względem sensorycznym.

Program *Kraina Zmysłów „Sensorycznie się rozwijam bo skaczę, biegam, badam i dotykam”* powstał w celu wsparcia rozwoju dzieci poprzez stymulację zmysłów dostarczając im wrażeń sensorycznych w formie zabawowej.

Warto również podkreślić, iż wprowadzana innowacja nie jest formą terapii zaburzeń przetwarzania sensorycznego ale funkcją jej jest wsparcie rozwoju dziecka.

Program *Kraina Zmysłów „Sensorycznie się rozwijam bo skaczę, biegam, badam i dotykam”* odwołuje się do *Podstawy programowej wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego*. W szczególności uwzględniając realizację głównego celu jakim jest *wsparcie całościowego rozwoju dziecka* oraz zadania przedszkola jakim jest: *wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych*.

Pozwala na stymulowanie wszechstronnego rozwoju dzieci poprzez dostarczanie dzieciom różnorodnych bodźców wspomagających integrację sensoryczną z wykorzystaniem konstruktywnej zabawy.

1. Cele i założenia Programu

Głównym celem wdrożenia *Krainy Zmysłów „Sensorycznie się rozwijam bo skaczę, biegam, badam i dotykam”* jest wsparcie rozwoju dzieci angażując ich zmysły poprzez stwarzanie wielu sytuacji w formie konstruktywnej zabawy; niezbędnych do stymulacji bazowych systemów sensorycznych, do których zaliczyć można zmysł: dotyku, przedsionka i propriocepcji ale również pozostałych zmysłów t.j wzrok, słuch, smak i węch. Dostarczając dzieciom zróżnicowanych bodźców sensorycznych wspierać będziemy ich rozwój pod kątem prawidłowej integracji sensorycznej.

Program pozwoli/ wpłynie również na:

- + uzmysłowieniu dzieciom czym są zmysły i jaką rolę pełnią w życiu każdego człowieka,
- + kształtowanie i doskonalenie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania relacji społecznych,
- + doskonalenie umiejętności współpracy w grupie, zespole, parze,
- + wyciszenie negatywnych i wyzwalenie pozytywnych emocji,
- + rozwój psychomotoryczny i ogólną sprawność dzieci,
- + rozwój kreatywności i chęci eksplorowania otoczenia poprzez różnorodne dostarczanie bodźców,
- + poprawę koncentracji uwagi, koordynację wzrokowo- ruchowej,
- + lepszą świadomość swojego ciała oraz rozwijać będzie umiejętność zarządzania nim w przestrzeni,
- + doskonalenie umiejętności planowania motorycznego oraz poprawę reakcji równoważnych

- + zmniejszenie negatywnych reakcji pojawiających się na różne bodźce sensoryczne poprzez odpowiednie aktywności wpływające na normalizację pracy poszczególnych zmysłów

Zakłada się, że dzieci:

- + będą miały możliwość wielozmysłowego poznania i eksplorowania otoczenia niezbędnego do rozwoju prawidłowej integracji sensorycznej,
- + będą poznawały różne przedmioty ich strukturę i fakturę poprzez manipulację nimi z jednoczesnym dostarczaniem wrażeń sensorycznych,
- + będą miały możliwość „stawić czoła” ograniczeniom oraz uprzedzeniom sensorycznym poprzez podejmowanie prób przełamywania trudności podczas zabaw wielozmysłowych
- + będą uczestniczyć w aktywnościach rozwijających pomysłowość, samodzielność w tworzeniu pomocy sensorycznych
- + poprzez konstruktywną zabawę stymulującą zmysły będą lepiej radziły sobie z trudnymi emocjami i wspierały regulację poziomu pobudzenia.

Autor Programu
Alina Jeziorska

Bibliografia:

- Ayres A. J. ; Dziecko a integracja sensoryczna. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2016
- Barańska M.; Sensoryczny, piękny świat. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2015
- Barańska M.; Sensorycznie wszystko gra. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2015
- Borkowska M, Wagh K.; Integracja sensoryczna na co dzień. Wydawnictwo PZWL , Warszawa 2011
- Kapuścińska- Kozakiewicz, J.(2019).Rola zmysłów w uczeniu się dziecka. Życie Szkoły, 46
- Kranowitz C.; Nie- zgrane dziecko. Zaburzenia przetwarzania sensorycznego- diagnoza i postępowanie
- Kranowitz C.; Nie- zgrane dziecko w świecie gier i zabaw.
- Maas V.F.; Uczenie się przez zmysły. WSiP warszawa 1998
- Markowska D, Kuleczka- Raszewska M.; Uczenie się przez ruch. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2012
- Odowska- Szlachcic B. ; Terapia integracja sensorycznej. Zeszyt 2. Wydawnictwo Harmonia
- Odowska- Szlachcic B.; Metoda integracji sensorycznej we wspomaganie rozwoju mowy u dzieci z uszkodzeniami OUN
- Odowska- Szlachcic B.; Integracja sensoryczna. Zeszyt 1 Wzrok i słuch- zmysły wiodące w uczeniu się w aspekcie integracji sensorycznej
- PSTIS.; Neurobiologiczne podstawy integracji sensorycznej. Materiały szkoleniowe I stopień
- Przyrowski Z.; Integracja sensoryczna. Wprowadzenie do teorii, diagnozy i terapii
- Przyrowski Z.; Trenuj mózg poprzez ruch.